

Міністерство освіти ПМР
Державний освітній заклад додаткової професійної освіти
«Інститут розвитку освіти і підвищення кваліфікації»

ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ

Підручник для 1 класу
загальноосвітніх шкіл

*Допущено
Міністерством освіти Придністровської Молдавської Республіки*

Тирасполь
2018

ББК 83я71(4Мол5)

Л64

Автори-укладачі:

Т.А. Лозан, І.В. Мошняга

Рецензенти:

Н.В. Пазіна, викладач ПДУ ім. Т.Г. Шевченка;

Н.А. Плутар, вчитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії МОЗ «Бендерська гімназія № 3»;

О.Ю. Юракова, вчитель початкових класів першої кваліфікаційної категорії ДОЗ «РУТЛ-К».

Умовні позначення

— Барвінок — познайомить вас із культурою та звичаями українського народу в Придністров'ї

— Гугуце — розповість вам про культуру і традиції молдавського народу в Придністров'ї

— Оленка — представить вам культуру і традиції російського народу в Придністров'ї

— початок уроку

— позначення текстів для читання вчителем

— прислів'я або приказки

— скоромовки

— робота в парі з товаришем

— поміркуйте, відгадайте

— зверніть увагу, запам'ятайте

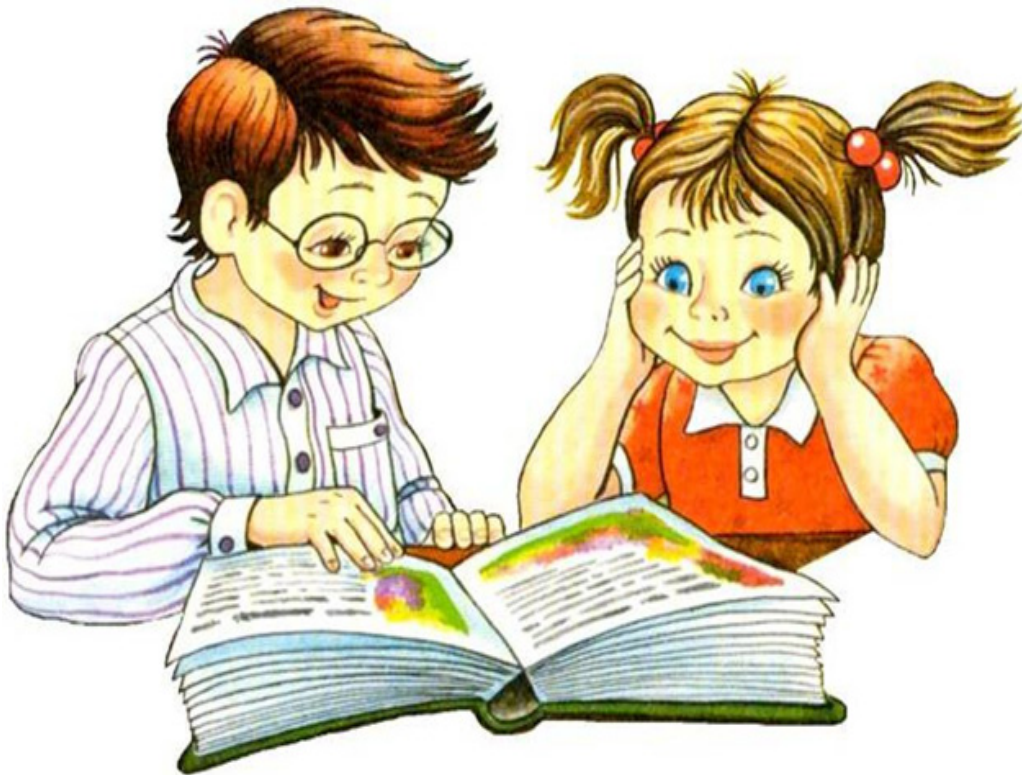

— спільна робота з батьками

Літературне читання: Підручник для 1 класу загальноосвітніх шкіл / Авт.-укл. Т.А. Лозан, І.В. Мошняга. — Тирасполь: ІРОіПК, 2018. — 72 с.: іл.

ББК 83я71(4Мол5)

© ІРОіПК, 2018

ДОРОГІ ПЕРШОКЛАСНИКИ!

Тепер ви можете прочитати все, що написали для вас різні письменники. Одні з них жили багато років тому, інші — ваші сучасники — живуть зараз.

Письменники допоможуть вам побачити красу природи рідного краю. Ви доторкнетесь до історії нашої Батьківщини, зможете самі прочитати про кумедні пригоди своїх однолітків, познайомитесь з традиціями різних народів, що населяють Придністров'я. За століття багато чого змінилося в житті людей, у мові кожного народу. Але всі люди, як і раніше, найбільше цінують доброту, благородство, красу, любов до рідної землі.

Отже, в дорогу...

КНИГИ — ВІКОНЦЕ У СВІТ

РОЗМОВА НА КНИЖКОВІЙ ПОЛИЦІ

На книжковій полиці, упритул одна до одної, стояли книжки. Ззовні вони були різні: одні — новенькі, в гарних яскравих обкладинках, інші — зовсім старі, а деякі й геть пошарпані.

— Ну що в тебе за вигляд, сусідко! Навіть стояти поруч із тобою неприємно, — звернулася до однієї з пошарпаних книжок щойно віддрукована.

І почула у відповідь:

— Тобі не подобається мій вигляд? Якщо ти й справді розумна книжка, то мусила б знати: яскрава обкладинка — це не головне в нашому житті. Головне — цікавий зміст.

Лідія Кур'яненко

- Розкажіть, які книги вам подобаються.
- Чому книжку називають другом?
- Про що ви любите читати?

ЧИТАЙТЕ І СВІТ ПІЗНАВАЙТЕ

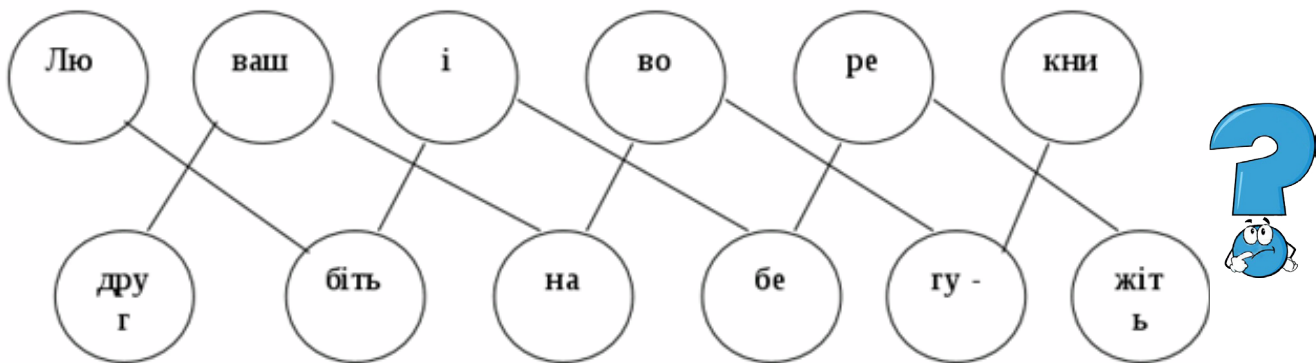

1. Прочитайте уважно слова. Скажіть, чим різняться між собою слова першого стовпчика. Яке значення має кожне слово у другому стовпчику?

- Прочитайте слова вголос спочатку повільно, а потім швидко.

2. Розгадайте вислів.

3. Прочитайте і встановіть межі речень. Поясніть ці прислів'я та приказки.

КНИГАКОРИСНА, КОЛИ ЇЇ ЧИТАЮТЬ.

КНИГА – ТВІЙ ДРУГ, БЕЗ НЕЇ, ЯК БЕЗ РУК.

ХТО ШВИДКО ЧИТАЄ, ТОЙ БАГАТО ЗРОБИТИ ВСТИГАЄ.

ЗОЛОТО ДОБУВАЮТЬ ІЗ ЗЕМЛІ, А ЗНАННЯ – ІЗ КНИЖОК.

ШКІЛЬНИМИ СТЕЖИНАМИ

НАВЧИЛИСЬ ГРАМОТИ

Чи давно читали ми
Із зусиллям по складах:
«У річ-ці пла-ва-ють со-ми,
Птах за-ле-тів на дах.
Ко-рів-ко, ось тра-ви візь-ми.
О-са лі-та-є. Страх!»

Ми маму кликали тоді,
Щоб вголос прочитати:
«Ось лист при-йшов. Семен зра-дів.
Лист з Ар-кти-ки від та-та».

Минув нарешті листопад,
Скінчились грудень, січень.
І от уже за складом склад
Буквар до ладу вивчений.

Вітає нас десятий клас,
Що, як читати — знаємо.
Оповідання гостям ми
Про білочку читаємо.

Але від хвилювання я
Слівця перекрутила:
Й не білочку із білченням,
А булочку із булченням
У клітці оселила!

Агнія Барто (Переклад Б. Бойко)

- Про кого цей вірш? Прочитайте ті рядки, які викликали у вас усмішку.
- Прочитайте виразно весь вірш.

◇◇◇ ЧИТАЙТЕ І ЗБАГАЧУЙТЕ СВОЇ ЗНАННЯ ◇◇◇

1. Будьте уважні! Стежте за вимовою.

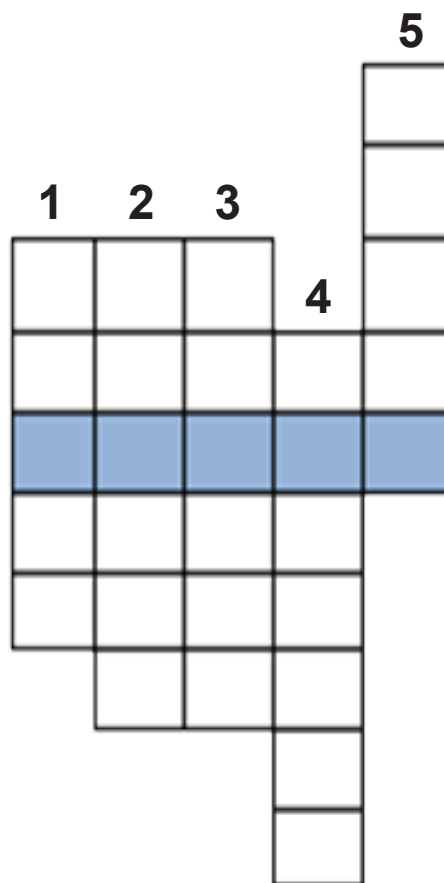

- Прочитайте слова кілька разів, збільшуючи темп.

2. Розв'яжіть кросворд. Яка група найшвидше дізнається, куди поспішають школярі?

1. Чи в лінійку, чи в клітинку — чистим був, а за хвилинку повно в ньому цифр і літер. Здогадались? Що це, діти?
2. Знає цю найпершу книжку будь-який школяр, бо до всіх книжок доріжку прокладе
3. В ранці зошити, буквар, Хто до школи йде?
4. Школярі його шанують, Бо він пише і малює. Хто ж цей спритний молодець? Це, звичайно,
5. Там, де помилка і бруд, Мною на папері труть.

РІДНА МОВА — БАРВІНКОВА

РІДНА МОВА

Велична, щедра і прекрасна мова,
Прозора й чиста, як гірська вода, —
Це наша мова барвінкова, —
Така багата й вічно молода.

Вона, як ніжна пісня колискова,
Заходить в серце й душу з ранніх літ,
Це мова, наче пташка світанкова,
Що гордо лине в свій стрімкий політ.

О мо́во, ти, як дивная сопілка,
То звеселяєш, то хвилюєш нас,
Тобі вклонялись Леся Українка
Й благословенний батько наш Тарас.

Юлія Косинська

- Що означає любити свою мову?
- Чи любить автор рідну мову? Чому ви так вважаєте?
- Прочитайте слова, якими автор називає рідну мову.

МОВА НАШОГО НАРОДУ

Мова — це цінний дар, який дано людині. За допомогою мови люди спілкуються, думають, пізнають світ, передають один одному досвід.

В усіх народів є своя мова. Мова береже історію свого народу. Мову своїх батьків людина називає рідною, материнською.

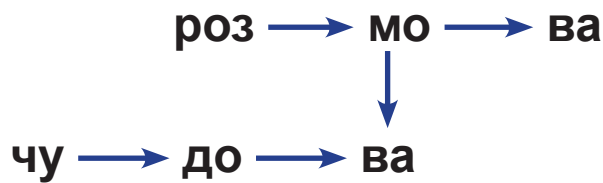
- Чому мову своїх батьків називають рідною?
- Як іще називають мову своїх батьків? Знайдіть у тексті речення, у якому про це розповідається, і прочитайте його.

ЧИТАЙТЕ І СВІТ ПІЗНАВАЙТЕ

1. Складіть слова за напрямом стрілочок.

2. Прочитайте слова, дивлячись на крапки.

3. Як називається квітка, яку ви бачите на малюнку? Складіть і прочитайте слова у квіточці-читалочці.

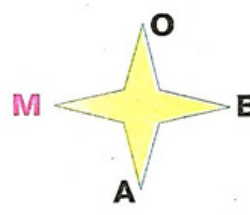
4. Відведіть погляд і пригадайте прочитані слова. Перекажіть слова товаришу по парті.

5. Установіть межі слів і прочитайте прислів'я. Як ви розумієте це прислів'я?

СЛОВОДОСЛОВА—СКЛАДАЄТЬСЯМОВА.

6. Складіть букву до букви, щоб вийшли слова.

У СВІТІ ЦІКАВОГО

Цікавого й корисного у книгах є доволі —
Навчайтесь залюбки у рідній школі.
А щоб поповнити ще знань запас —
Журнали й газети ці для вас!

Ось перший давній друг — «Малятко».
Журнал цей зна кожне дитятко.
Ще в дитсадочку малюки
Його гортають сторінки.
В нім розмальовок є чимало,
З ним по абетці мандрували,
Є для розваги і для гри
В журналі конкурси й призи.

Приходить до дітей «Пізнайко» —
Великий витівник, всезнайко.
Є в нім сценарії до свят
І комікси є для малят.
Є історичні оповідки,
Є, навіть, давньогрецькі міфи,
Є пластилінова країна
Для вправних рук і рук умілих.

Журнал «Юний натураліст» для тих, хто
любить пухнастих, смугастих, колючих та
повзучих, тобто братів наших менших, хто
бережливо ставиться до природи. Тут знайдете
відповіді на будь-які питання.

- З якими журналами ви познайомились?
- Які з них ви б хотіли прочитати?

1. Прочитайте й відгадайте.

Крила в птаха не з пір'їн,
А з паперу і з новин.
Її щодня на диво-крилах
Розносять по квартирах.

КАЗКОВИЙ ВЕЧІР

Тихе надвечір'я
Огортає плечі.
З мамою читаю
Я «Казковий вечір»,
Де живе легенда,
Тихо лине казка,
Над усім панують
Тут добро і ласка.

Ось — Жар-птиця губить
Золоту пір'їну,
Та Іван-царевич
Врятував дівчину,
Гноми й чарівниці —
Чудеса тривають,
І в «Казковий вечір»
В гості завітають.

2. Прочитайте прислів'я. Поясніть, як ви їх розумієте.

Газета привчає читача роздумувати над тим, чого він не знає.

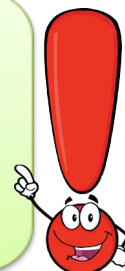
Кому журнал — розвага, а кому — навчання.

3. Прочитайте підряд усі букви.

ГАЗЕТИЙЖУРНАЛИ—ЦЕДЖЕРЕЛАІНФОРМАЦІЇ.

Газета — це друковане періодичне видання, в якому публікуються новини про найрізноманітніші події.

Журнал — це книжка-збірка, у якій зібрані твори різних письменників.

ВВІЧЛИВЕ СЛОВО — ЦІЛЮЩЕ ПОВІТРЯ

СІДАЙТЕ, БУДЬ ЛАСКА

«Гур-гур-гур!» – весело гуркотів автобус. Сергійко сидів у м'якому кріслі і розглядав малюнки в журналі.

Аж ось зупинка. Двері розчинилися, і в автобус зайшла тітонька.

— Сідайте, будь ласка, — підвівся Сергійко.

— Дякую тобі, — сказала тітонька і сіла.

На сусідній зупинці зайшла старенька бабуся.

— Сідайте, бабуню, — підвелася тітонька.

— Дякую, — сказала бабуся й, полегшено зітхнувши, сіла.

А Сергійкові стало так приємно, ніби це він поступився бабусі місцем. Йому навіть здалося, що це і йому подякували.

За Василем Сухомлинським

- Чому Сергійкові стало приємно їхати в автобусі?
- Чи можна назвати Сергійка вихованим? Доведіть свою думку.
- Що ви можете сказати про тітоньку?
- Чому люди поступаються місцем у транспорті?
- Знайдіть в оповіданні слова ввічливості та прочитайте їх.

Підготуйтеся переказати оповідання товаришу по парті.

Прочитайте чітко й швидко скоромовку. Читаючи, стежте за вимовою.

Йшов-котивсь через лісок,
Наче м'ячик, їжачок.
На голки грибки низав,
«Добрий день» усім казав!

1. Читайте швидко, вимовляйте чітко!

Щіро
дякую!
Дуже
вдячний!

Дозвольте
запитати!
Поясніть,
будь ласка!

Перепрощую!
Пробачте,
будь ласка!

2. Виразно, з інтонацією, прочитайте вірш.

ЗДРАСТУЙТЕ

Щедро усміхається
сонце золоте.
З усіма вітається:
— Здра-стуй-те!

Усміхайся весело
друзям ти,
зич усім здоров'ячка,
до-бро-ти.

Людмила Савчук

- Як ви вітаєтеся вранці зі своїми рідними?
- Кому ви сьогодні усміхнулися? З ким привіталися?

ДОБРІ СЛОВА

— Доброго ранку! — мовлю за звичаєм.
Доброго ранку кожному зичу я.
— Доброго дня вам! — людям бажаю.
— Вечора доброго! — стрічних вітаю.
І посміхаються у відповідь люди:
Добрі слова ж бо для кожного любі.

Б. Бірюков

Ввічливість — це вміння поводитися так, щоб іншим було приємно спілкуватися з тобою.

ЗРОСТАЙТЕ СПРАВЖНІМИ ЛЮДЬМИ

ЯК ГУКНЕСЬ, ТАК І ВІДГУКНЕТЬСЯ

Було це в горах. Малий Степанко прийшов до мами і жаліється, що якийсь хлопчик із сусідньої гори перекривляє його. «Я, — каже, — йому гукаю: гей, ти, не дражни мене. А він те саме мені гукає. Я йому кажу: «Ти нечемний». А він каже мені: «Ти нечемний». Я йому кажу: «Ти поганий». А він мене знову дражнить, каже, що я поганий».

Мама усміхнулась і каже: «А ти піди на гору і гукни йому: «Ти хороший, я тебе люблю».

Пішов Степанко і гукнув на гору до свого ровесника. Повертається додому радісний і каже, що хлопчик теж сказав, що любить Степанка.

Так і в житті буває. Проявимо любов до інших — і вони відплатять нам тим самим.

Петро Влодек

- Чому Степанко чув погану відповідь?
- Хто насправді відповідав хлопчикові в горах?
- Яку пораду дала мама Степанкові?

КВОЧКА

Вельми вихована квочка
Вчила півника-синочка:
– Будь увічливим завжди,
сам до лісу не ходи,
не сварися з індіками,
не дружи з шуліками,
старших всюди поважай,
а малих не ображай.
Вгору дзьоба не дери

і чужого не бери!
Півник вислухав матусю,
все, здавалось, зрозумів,
й за хвилину на подвір'ї
з меншим братом...
бійку вів.
Справа, бачте, нелегка:
ділити з братом
черв'яка.

Людмила Савчук

- Про кого розповідається у вірші?
- Чи прислухався півник до маминих порад? Доведіть свою думку словами з вірша.

◇◇◇ ЧИТАЙТЕ І ЗБАГАЧУЙТЕ СВОЇ ЗНАННЯ ◇◇◇

1. Читайте швидко, вимовляйте чітко!

квочка → синочка

поважай → не ображай

не дери → не бери

• Що ви помітили, читаючи ці слова?

2. Прочитайте. Якими звуками відрізняються слова у стовпчиках?

↓ син
↓ сон

↓ бійка
↓ лійка

↓ білка
↓ булка

↓ синочок
↓ віночок

3. Дайте відповіді на запитання.

Який день?

Яка ніч?

Доповніть речення словами.

День сон... .

Ніч міс... , зор... .

4. Прочитайте скоромовку вголос. Який звук найчастіше повторюється у скоромовці? Проговоріть скоромовку з товаришем по парті.

Індик водить індичат
в дитсадок до качат.
І навчилися індичата
розмовляти, як качата.

Віктор Дзюба

НАДІЙШЛА ВЕСНА ПРЕКРАСНА

КВІТЕНЬ

Ой вербиченька-верба,
Ой вербичка зацвіла,
Всі нарешті розібрали,
Що весна прийшла.
Це, напевно, означає,
Що зима уже тікає,
Забирає геть сніжок,
Розморожує ставок.
Зі шпаківні каже шпак:
— Я тутешній перший птах.

Але ще теплу не вірте,
Бо кружля у вітру свисті
По шляхах торішнє листя,
Вітер віє, віє, віє,
І весна прийти не сміє!
Квітень, певно, жартівник,
Буть однаковим не звик:
Шубки вранці зняв дитсад,
А опівдні — снігопад!
Та мороз отой — не лихо,
Коли вбрана в цвіт верба.
Буде сонячна утіха,
Коли квіт вербичку вбрав.

Агнія Барто (Переклад Б.Бойко)

настрій.

- Що змінилося в природі з настанням весни? Знайдіть ці рядки і прочитайте.
- Прочитайте виразно вірш. Передайте голосом веселий весняний

ЧИТАЙТЕ І СВІТ ПІЗНАВАЙТЕ

1. Прочитайте слова, дивлячись на крапку.

вес ● на
вес ● ною
вес ● нянка
вес ● няний
вес ● нонька

- Відведіть погляд, пригадайте прочитані вами слова.

- Перевірте свою пам'ять: перекажіть слова товаришеві по парті.

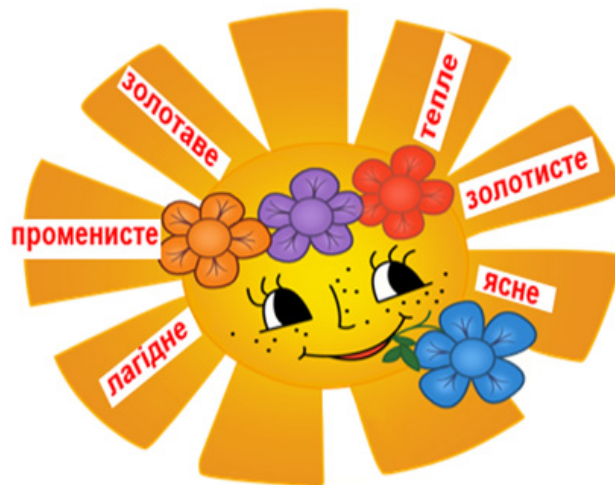
2. Прочитайте слова на кульбабках і згадайте, яке слово потрібно написати у поданих клітинках.

Вимовте звуки у цьому слові.

--	--	--	--	--

3. Прочитайте слова на сонячних промінцях.

- Подумайте, що можна описати такими словами.

ВЕЛИКДЕНЬ

ВЕЛИКОДНІ ПИСАНКИ

Що за дивнії яєчка
Наша курочка знесла!
Намальоване гніздечко,
Ще й пташиночка мала,

Навкруги — барвисті квіти,
Жовті, сині гілочки...
Чи здогадуєтесь, діти,
Що це? Певно — писанки!

Їх не курочка знесла,
Їх матуся принесла,
Ми гуртом розмалювали
Для святкового стола:
Сяють наші писанки,
Як весняні квіточки!

Леонід Полтава

- Про які дивні яєчка розповідає автор вірша?
- А ви вмієте розписувати писанки?
- Як святкують Великдень у вашій родині?

ПРО ПИСАНКИ

Ми сьогодні рано встали,
різні фарби готували:
із цибулі, із кори,
з ягід, квітів і трави.
У курей рябеньких
яєчка біленькі
обережно збирали,
повні кошики набрали.
Що це, що за метушня?

Вся зібралася рідня:
дід, бабуся, мама, тато —
писаночки малювати.
Всі беремося до діла:
Ось червона, щоб раділи,
щоб росли як із води —
синю фарбу розведи.
Жовта фарба на врожай,
А зелена — то життя.

Яна Яковенко

- Чому діти рано встали?
- Як родина готувалася малювати писанки?
- Відшукайте і прочитайте ці рядки.

◇◇◇ ЧИТАЙТЕ І ЗБАГАЧУЙТЕ СВОЇ ЗНАННЯ ◇◇◇

1. Прочитайте правильно і швидко.

**Вели́кдень — великий день.
Па́ска — велико́дній хліб.**

2. Прочитайте уважно слова. Скажіть, чим різняться між собою слова першого стовпчика. Яке значення має кожне слово у другому стовпчику?

3. Утворіть пари слів.

пасочка	→	червона
крашанка		весняне
сонечко		духмяна

4. Відновіть вірш Олени Згарської «Великдень». Для цього поєднайте слова в речення.

Великдень	→	ячко.
Ось тобі		подаруй!
Його ти		недалечко!
і мамі		розмалюй

5. Як ви думаєте, де крашанки, а де писанки? Доведіть.

Піса́нка — кольорове яйце з різними узорами, орнаментами.
Кра́шанка відрізняється від писанки тим, що вона одноколірна.

КОЛЬОРОВІ ВІРШИКИ

КОРАБЛИКИ ДЛЯ ВСІХ МОРІВ

В моря незнайомі
До краю землі
Пливуть кольорові
Мої кораблі!

Червоний кораблик —
У море Червоне.
До Жовтого — жовтий
Пливе і не тоне.

Для Білого — білий
Вітрила здіймає.
І навіть зеленого
Красеня маю!

Та моря зеленого,
Кажуть, нема.
Є Чорне. А чорне —
Це смуток, пільма...

Чорному морю,
Де синій прибій,
Я подарую
Фрегат голубий!

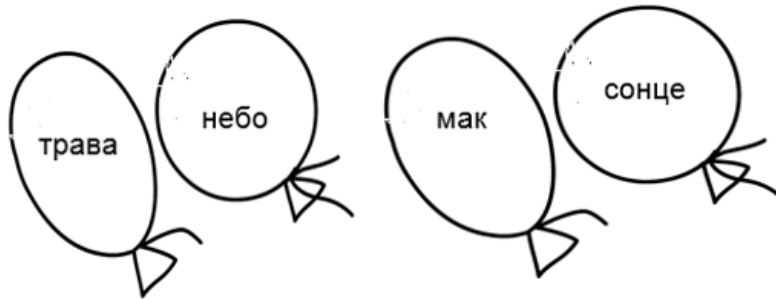
Аурел Чокану (Переклад Б. Чалого)

- Які кораблики виготовив хлопчик? До яких морів попливуть кораблики?
- Прочитайте виразно вірш. Передайте голосом веселий настрій хлопчика.

1. Прочитайте слова у святкових кульках.

• Подумайте й скажіть, якого кольору вам уявляються написані слова. Намалюйте на аркуші такі кульки й зафарбуйте їх.

2. Згадайте, скільки кольорів у веселки? Чи можете їх назвати? Щоб запам'ятати кольори веселки та їхній порядок, вивчіть речення.

ЧАРІВНИЦЯ

ОСІНЬ

ЖАР-ПТИЦЮ

ЗАКЛИКАЄ

БАБИН

САД

ФАРБУВАТИ.

Ірина Калинець

3.

Є цей колір у яйці,
Є у кислому лимоні,
В кожному стиглім колоску,
В сонці, в сирі й у піску.

ЗАГАДКИ

Сніг, сметана й молоко,
В синім небі хмари,
Хоч не схожі речі ці,
Але мають спільний колір.

4. Потренуйтеся у швидкому й правильному читанні скоромовки.

Чорно, чорно уночі, чорні очі у сичів.

Через чорних тих сичів — чорно, чорно уночі.

У КОЛІ РІДНОЇ СІМ'Ї

СІМ'Я У НАС ОДНА

Левко завжди допомагав мамі. Він і посуд мив, і в кімнаті прибирав. Але якось Левко залінився. І день, і другий не допомагає мамі.

А в неділю за обідом батько каже:

— Погано наша сім'я цей тиждень працювала. Не підемо нікуди сьогодні. От тільки шкода маму — працювала на роботі та вдома. І сестричку Тетянку шкода. Добре вчилася, мамі допомагала. Та й я працював на заводі.

Левко почервонів увесь, говорить:

— Ну, й ідіть самі! А я з кицькою залишусь.

— Та ні, куди ж ми без тебе, — каже батько. —

Адже сім'я у нас одна. Всі один за одного відповідаємо.

За Валентиною Осєєвою

- Чому почервонів Левко? Як ви розумієте зміст виділених речень? Розкажіть, як ви допомагаєте батькам.

ІЗ ТАТУСЕМ

З татусем гуляю в парку —
Це люблю понад усе.
Та сідаю у байдарку
Теж охоче — з татусем.

Здійнялась гроза жахлива,
Вітер нас кудись несе...
Але що нам вітер, злива?
Нам не страшно — з татусем.

Агнія Барто (Переклад Б. Бойко)

- Чому хлопчику не страшно з татусем?
- Прочитайте виразно вірш.

1. Читайте швидко, вимовляйте чітко!

- А як ви називаєте маму, тата?

2.

ЗАГАДКИ

Ніжна, лагідна і мила,
На цей світ нас народила.
Я до неї пригорнуся,
Це ріднесенька...

Хто усіх нас захищає,
Матінці допомагає?
З ним нічого не боюсь,
Здогадались? Це...

3. Прочитайте прислів'я та приказки. Поясніть, як ви їх розумієте.

Яке дерево, такі його квіти, які батьки, такі й діти.

У нашого Омелька невеличка сімейка: тільки він та вона, ще старий та стара, тільки Сидір та Нестірко, та ще діток шестірко, та батько і мати, та їхні три брати.

4. Розгадайте ребус.

яяяяяяяя

БАБУСИНА ПОРАДА

РАДІСТЬ

Раніше від бабусі Дарини ніхто не встає. Сьогодні Тетянка прокинулася раненько, вибігла надвір, а бабуся вже на городі.

— Доброго ранку, внучко!

Очі бабусині усміхаються, обличчя аж світиться.

— Чому це ви так радієте, бабуся? — запитує Тетянка.

— А радію. Бо день он який ясний та погójий! Сонцю радію.

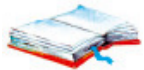
А то прокинулася Тетянка — хтось барабанить по даху. Може, кіт Рудько туди забрався та й витанцьовує?

На ґанку стоїть бабуся — рада-радісінька.

— Чому це ви радієте? — запитує Тетянка. — Сонця ж нема. Хмарно.

— А поглянь: який дощик іде! Лагідний, теплий. Напоїть земельку, і вродить вона садовині й горóдини. Тому й радію.

За Василем Чухлібом

- Яка бабуся в Тетянки? Розкажіть про неї.
- Чому бабуся Дарина завжди радіє?
- А ви прокидаєтеся з радістю?

Хто в бабусі гостював?
Хто бабуся лікував,
грав із нею у лото?
Помагав бабусі — хто?

ГІСТЬ

Хоч розбилася тарілка,
і поділася десь грілка,
і розлився з миски суп,
і книжки упали — гуп!

А бабуся гості рада,
бо та гостя — внучка Лада.

Наталка Поклад

1. Прочитайте слова. Які з них ви найчастіше вживаєте і коли? Запам'ятайте ці слова!

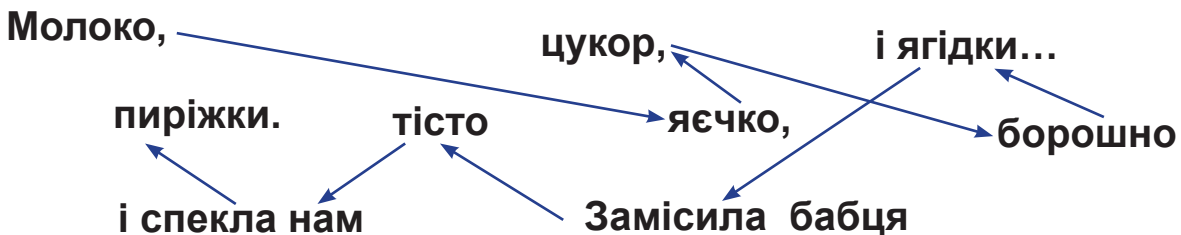

2. Прочитайте слова вголос спочатку повільно, а потім швидко. Читаючи, стежте за вимовою.

3. Прочитайте віршик, рухаючись за стрілочками.

БАБУСІНІ ПИРІЖКИ

4. Потренуйте пам'ять. Прочитайте вірш тричі. Потім відведіть погляд і промовте його. Розкажіть товаришу по парті.

5. Закінчіть речення.

Я хочу, щоб мій дідусечко

Якби мій дідусик попросив, я б для нього

БАТЬКОВА НАУКА

ХЛІБ З РОСОЮ

Коли Дору зовсім маленьким був, він завжди за столом маніжився. То цього їсти не хоче, то того. Якось мати запитала Дору:

- Хліба з маслом хочеш?..
- Ні!
- А хліба з варенням?
- Не хочу!

Почув цю розмову батько й питає:

— А ти хліба з росю хочеш?

Дору почухав потилицю — не знає, що відповісти. Ніколи він не чув про хліб із росю...

— Хочу хліба з росю! Хочу!

— Добре, — погодився батько. — Тільки тобі до ранку доведеться почекати...

Рано-вранці батько розбудив Дору. Пішли вони на виноградник... А сонце ще й не зійшло.

— А де хліб з росю? — запитав Дору.

— Почекай, — сказав батько. — Поки що лопату бери. Давай попрацюємо. Як сонце зійде — найкраща роса буде.

Батько поклав під виноградний кущ сніданок, що з дому захопив... Почали вони працювати. Дору землю довкола кущів розпушує... гілки піднімає...

— А хліб з росю? — запитує Дору...

— Тепер і поїсти можна, — сказав батько. Простяг він Дору краєць хліба, а на ньому роса золотиться.

— Ну як, добрий хліб? — запитав батько...

— Добрий, — сказав Дору. — Справді добрий...

Григорє Вієру

- Чому хліб з росю видався таким смачним?
- Прочитайте оповідання в особах.

1. Читайте швидко, вимовляйте чітко!

• Як називають вас мама з татом?

2. Виразно, з інтонацією, прочитайте вірш.

ДІДУСЬ

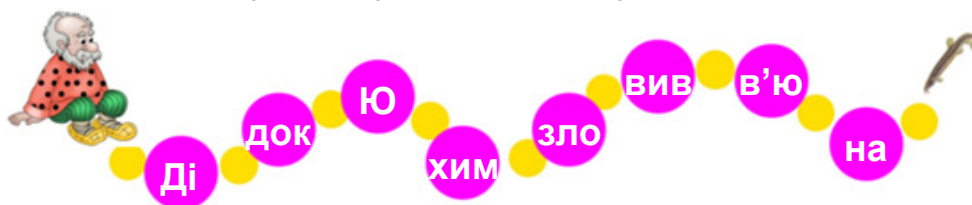
Він говорить, як із нами,
І з ягнятами, й квітками.
Наче колос, він зігнувся...
Я люблю свого дідуса.

Григорє Вієру (Переклад П. Засенка)

- З ким уміє говорити дідусь?
- Чому дідусь зігнувся?

3. Прочитайте, яку рибку зловив дідусь.

4. Прочитайте чітко й швидко скоромовку. Читаючи, стежте за ВИМОВОЮ.

ДІДОВІ ДІНІ

При долині дім-домочок.
Там господарем дідочок.
А в дідочка при долині
Грядка є, на грядці — дині.

ЩО ЗА ДИВО — НЕБИЛИЦІ

- Як ви думаєте, що означає слово «небилиця»?

НЕБИЛИЦЯ

Сталось диво у дворі —
зашипіли комарі,
голуби занявкали,
горобці загавкали.
З переляку пес вухатий
хрюкнув — і чкурнув до хати,
а рудезний кіт
шаснув до воріт.
Півень вискочив на дрова
і замукав, мов корова,

а бичок-третячок
заквоктав до качок.
Стали кури туркотіти,
вівці стали нявкотіти,
задзижчали поросята,
зацвірінькали курчата.
Кінь вівса наївся всмак
й ґелґотав, немов гусак,
а гусак іржати взявся, —
ой, старався!..

Наталка Поклад

- Які рядки вірша є найсмішнішими?

Летить білка: «Жу-жу-жу!
Що вам, друзі, розкажу:
За лісом, недалечко,
Рясно квітне поле гречки!..»
Білчин рій злітав за ліс,
Меду два відра приніс.
Тільки то були не білки,
А трудящі, мудрі

Яна Коваленко

Небилиця — те, чого не буває насправді, вигадка.

1. Читайте швидко, вимовляйте чітко!

↓ СМІХ
↓ СМІХОТА

↓ СМІШИТИ
↓ СМІШИНКА

↓ СМІЯТИСЯ
↓ СМІШНИЙ

2. Прочитайте і подумайте, чи буває таке.

У песика робота не проста:
Охороняє від мишей kota.

* * *

У річці пірнає і плаває кіт,
Ловить він рибку собі на обід.

Ігор Січовик

3. Розгляньте малюнки-небилиці. Що переплутав художник?

4. Що в цьому вірші не так? Спробуйте прочитати його правильно.

НІСЕНІТНИЦЯ

Три ведмеді вухаті
пішли сіно копати,
і картоплю косити,
і вирубувать жито,
поливати будинки
й будувати ялинки.

Надія Кур'ян

ВЧІТЬСЯ БУТИ ОХАЙНИМИ

ЯК ЧЕПУРИЛИ ЇЖАЧКА

Зклопотана Їжачиха визирнула з хати й ледве встигла схопити за вухо свого синочка. Він дзиґою крутнувся біля дверей і хотів знову дременути в ліс.

— Попався, шибенику! — з докором промовила Їжачиха. — А який бруднючий!

Малюк і справді був неохайним: на мордочці болото, голочки позлипалися. Розпашілий від гри, він тільки хекав і шморгав носом. Набравши в глиняний черепок води з озерця, Їжачиха дістала брусок сунічного мила й заходилася купати синочка. Мочалкою з пахучої соломи вона обережно терла спинку, розгладжувала голочки й раз у раз повторювала:

— Ось сухий листочок зачепився... Мабуть, із зайцями грався під березою? А тут що в тебе? Реп'яшок? Це вже, певно, у бур'яні ховався!

Малюк сопів, затуляючись від густої піни.

— А ось, ось... Подумайте лишень — смола! І як тебе відмити від неї? Знов білочок попід соснами дражнив!

Синочок відсапувався й ухилявся від міцних маминих лапок.

— Ну от... Тепер любо глянути: голочки гладенькі та м'якенькі, наче хутро в ховрашка!

— Та я, тітонько, і є Ховрашок! — обтрусився малюк і вибіг з хати. І вже за порогом гукнув:

— А за свого Їжачка не турбуйтеся: його, мабуть, моя мама миє.

Леся Мовчун

◇◇◇ ЧИТАЙТЕ І ЗБАГАЧУЙТЕ СВОЇ ЗНАННЯ ◇◇◇

1. Дайте відповіді на питання й виконайте завдання.

- Чому мама Їжачиха не впізнала свого синочка?
- А вас у таких ситуаціях впізнають батьки?
- Розкажіть, як мама Їжачиха купала Ховрашка.
- Як Їжачиха здогадалася, що Ховрашок грався із зайцями?
- Що у творі вам видалося смішним? Чому?
- Чим повчальна ця казка для дітей?
- Придумайте другу частину казки про те, як мама Ховрашка купала

Їжачка.

2. Складіть і прочитайте слова.

ЇЖА → ЧИХА
→ ЧОК
→ ЧЕНЯТА

3. Попрацюйте в парах. Утворіть «лагідні» слова.

Наприклад: їжак – їжачок.

Ховрах – ..., лисиця – ..., білка – ..., заєць –

4. Прочитайте виразно вірш.

Бабуся внучці каже:

— Любцю мила, хоч перед їжею
ти б руки мила.

— Не буду мити, — закричала внучка, —
І так про мене кажуть: «Білоручка».

Сергій Воскресенко

5. Прочитайте прислів'я та приказки. Поясніть, як ви їх розумієте.

Охайність – заорука здоров'я.

Не думай бути нарядним, а думай бути охайним.

КВІТИ — ЦЕ НАША ПРИРОДА

- Прочитайте тільки заголовок тексту.
- Вдумайтеся у зміст: про що розповідатиме автор?

НАЙКРАЩІ КВІТИ

Прокинувся я рано-ранесенько, щоб застати бджілку вдома. А вона вже сиділа на квіточці перед своєю хаткою і вмивалася краплинкою роси. Я підходжу до неї та кажу:

— Привіт, бджілко!

— Привіт, Мітру!

— Бджілко, допоможи мені, хочу мамі найкращі квіти подарувати, але не знаю які, — попросив Мітру.

— Звичайно! Ось вибирай, які хочеш! Дивися на троянди, вони чарівні, правда? Або ромашки, вони білосніжні та прекрасні!

— А може давай і троянди, і ромашки? — запитав Мітру.

— Добре! Це буде просто чудовий букет. — Тримай, — сказала бджілка.

Мітру взяв букет ромашок і троянд, прийшов додому і подарував матусі. Вона була дуже щаслива!

Григорє Вієру

- Чому Мітру звернувся за допомогою до бджілки?
- Які квіти пропонувала бджілка?
- Які квіти вибрав хлопчик? Як ви думаєте, чому?
- А які квіти люблять ваші матусі?
- Чи є у вас улюблена квітка? Розкажіть про неї.

Прочитайте діалог хлопчика й бджілки в особах.

1. Прочитайте уважно вірш.

САМОТНЯ КВІТКА

Віє вітер по долині,
В небі сурми* журавлині,
Лиш одна край стежки квітка,
Ніби вогник, блима зрідка.

— Квітко, квітко, ти ж сама!
Чи не змерзла? Йде зима...
— Досить є в мені тепла,
Я в Молдавії зросла!

Аурел Чокану (Переклад Б. Чалого)

- З чим порівнюється у вірші квітка?
- Чому квітка не боїться зими?
- Прочитайте вірш виразно. Передайте його настрій.

2. Прочитайте назви квітів. Для цього переставте букви.

АЛКАФІ БАБАКУЛЬ ВАКОНЛІЯ ОКЛІСПРО

3. Розгляньте малюнки квітів і скажіть, чи правильно вони підписані. Якщо ні, то назвіть квіти правильно.

БАРВІНОК

ГЛАДІОЛУСИ

ТЮЛЬПАН

ЧОРНОБРИВЦІ

*Сурма́ — старовинний духовий музичний інструмент

ЗЕМЛЮ КРАСИТЬ СОНЦЕ, А ЛЮДИНУ — ПРАЦЯ

- Для чого людині потрібні руки?
- Прочитайте, як хлопчик відповів на це питання.

ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНІ РУКИ?

Петрик з дідусем були великими друзями. Про все розповідали один одному. Якось дідусь запитав онука:

- А для чого, Петрику, людям руки потрібні?
- Щоб у м'яча грати, — відповів Петрик.
- А ще для чого? — запитав дідусь.
- Щоб ложку тримати.
- А ще?
- Щоб кицьку гладити.
- А ще?
- Щоб камінчики в річку кидати...

Довго відповідав Петрик дідусеві. І ніби правильно відповідав. А про головне так і не сказав.

За Євгеном Пермяком

- Про що запитав дідусь у Петрика?
- Які відповіді давав хлопчик?
- Що головне не сказав Петрик?
- Прочитайте діалог дідуся й онука в особах.

ЗАГАДКА

Дві рідні сестриці
По п'ять синів мають.
Всі собі у праці
Щиро помагають.

Марія Підгірянкa

1. Швидко читайте, правильно вимовляйте!

рука
руки
ручка

ручєня
ручата
ручище

долоня
долонька
долонечка

2. Відгадайте загадку.

П'ять братів-близнюків:
один — товстенький,
другий — маленький,
третій — високий,
а два менші — збоку.

Марія Пономаренко

3. Прочитайте уважно вірш.

У маминої доньки
Є дві малі долоньки.
Вони з мамою гралися
і кудись сховалися.

4. Уважно розгляньте малюнки та знайдіть долонечки маминої донечки.

НАШ ХЛОПЧИК

Російська народна пісенька

Оцей пальчик — наш дідусь,
Оцей пальчик — баба,
Оцей пальчик — наш татусь,
Оцей пальчик — мама,
Оцей пальчик — хлопчик наш,
А звать його Ваня!

ЯКА ПТАШКА, ТАКА Й ПІСНЯ

ШПАКИ ПРИЛЕТІЛИ

Ось на дереві старім
Для гостей готовий дім.
Пофарбований, як треба,
Ґанок є для співаків...
Долинає щебет з неба —
Це летить сім'я шпаків.
Ми на них чекали вчора,
Нині встали до зорі,
Всіх котів прогнали з двору,
Всі вартуємо в дворі.

Ми махаємо руками,
Ми гукаємо весь час:
— Просим, просимо ласкаво!
Дуже добре буде в нас!
Долетіли вже до двору,
Вже й спускатися пора.
Ми не вдержались і хором
Гучно крикнули: — Ура!!!
Сталось щось незрозуміле:
Геть вся зграйка полетіла!

Агнія Барто (Переклад Н. Забіли)

- Який дім приготували для шпаків?
- Кого прогнали з двору? Зачитайте ці рядки.
- Як ви гадаєте, що ж насправді сталося?

ШПАК НА ЧУЖИНІ

Втік рябенький шпак від стужі
В ситну даль на чужині.
Теплу воду п'є з калюжі,
Тільки ж де його пісні?

Серцем рветься він додому,
В дивокрай квітучих віт,
Де в садочку молодому
Словом «мама» тішив світ...

*Георгій Ладонщиков
(Переклад Б. Чалого)*

- Чому сумував шпак?

ЧИТАЙТЕ І СВІТ ПІЗНАВАЙТЕ

1. Прочитайте склади. З яких складів можна утворити назви птахів?

ҐА
ГО
ГУ
СНІ
ГЛУ
ЧА

ПЛЯ
ХАР
ГУР
ВА
ЛУБ
САК

• Прочитайте назви птахів і знайдіть їх на малюнку.

2. Прочитайте скоромовку, рухаючись стрілками. Стежте за вимовою.

Гороб'ятам

гречаники

Господаря горобця

горобчиха

готувала.

галушками годувала.

Олександр Виженко

3. Чи буває таке? Доведіть.

Горобець раненько встав,
Цілий день прощетавав.

* * *

Як завжди, зранку на сосні
Кує ворона нам пісні.

Ігор Січовик

КРАСА ПРИРОДИ — ДОЩ

ГОЛУБИЙ ДОЩИК

— Наче й дощ недавно був, а вже сухо, — каже бабуся. — Помідори он геть вуха поопускали.

Тетянка вхопила свою голубу поливальничку й бігцем до діжки, що під рінвою. Зачерпнула води і хутчій до помідорів. Кропить їх і примовляє:

— Ану підіймайте вуха, бо дощик іде!

Тетянка й огірки не проминула, і квасолю. Всю грядку полила.

Вийшла з хати бабуня і здивувалася:

— Наче й дощу не було, а городина повеселіла.

— Був, бабуню, був! — усміхнулася Тетянка. —

Голубий дощик ішов, з голубої поливальнички.

Василь Чухліб

- Чому бабуся переживала за свій город?
- Чому почали сохнути рослини?
- Що зробила Тетянка?

ДОЩИК, ДОЩИК

Дощик, дощик! — аж залопотіло.

Ліс і поле, — все навколо дощику зраділо.

Дощик, дощик! — по дорозі стука.

Ми краплини,

мов перлини, ловимо у руки.

Дощик, дощик! — не дає гуляти.

Ми з ляльками, з іграшками

біжимо до хати.

Грицько Бойко

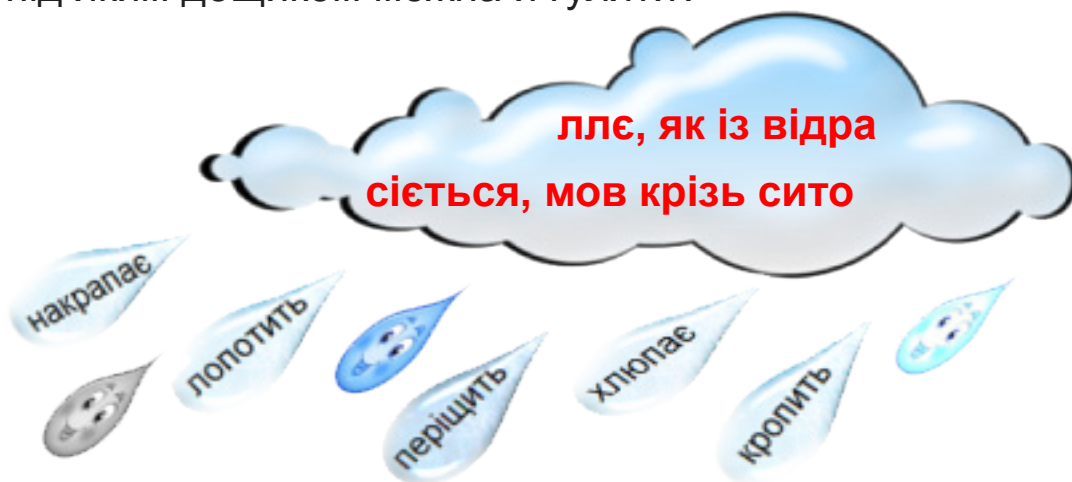

- Чи зраділа природа дощикові? Доведіть.
- З чим порівнює поет дощові краплини?
- Які звуки природи можна «почути», які картини «побачити», коли читаєте цей вірш?

1. Швидко читайте, правильно вимовляйте!

2. Прочитайте, як може іти дощ. Від якого дощу ви захираете-ся? А під яким дощиком можна й гуляти?

3. Марійка написала крейдою на тротуарі віршик. А дощик змив букви. Спробуйте прочитати вірш, який написала дівчинка.

Іди, іди до ику, зварю тобі бор ику,
 в череп'янім гор ику. Тобі каша, а нам бор ,
 щоб густіший падав до .

УЧІТЬСЯ У ДРУЖБІ ЖИТИ

ДО ПЕРШОГО ДОЩУ

Тетянка і Марійка — подруги і завжди ходили до школи разом. Одного разу, коли дівчатка йшли вулицею, почався сильний дощ. Марійка була в плащі, а Тетянка — в одному платтячку.

Дівчатка побігли.

— Зніми свій плащ, ми накриємося ним! — гукнула Тетянка.

— Я не можу, я змокну! — нагнувши голову, відповіла їй Марійка.

У школі вчителька сказала:

— Дивно, у Марійки плаття сухе, а в тебе, Тетянко, зовсім мокре. Як це трапилось? Адже ви йшли разом?

— У Марійки був плащ, а я йшла в одному платті, — сказала Тетянка.

— Так ви могли накритися одним плащем, — сказала вчителька і, глянувши на Марійку, похитала головою. — Видно, ваша дружба до першого дощу!

Обидві дівчинки густо почервоніли: Марійка — за себе, а Тетянка — за подругу.

За Валентиною Осєєвою

- У що були одягнені дівчатка, коли йшли до школи?
- Про що попросила Тетянка подругу, коли почався сильний дощ?
- Чому Марійка відмовила? Як треба було зробити?
- Чому Тетянка теж почервоніла?
- Чи були у вас подібні ситуації? Розкажіть про це.
- А у вас є друзі? Що означає дружити?
- Прочитайте оповідання в особах.

1. Швидко читайте, правильно вимовляйте!

• Як ви називаєте своїх друзів?

2. Діти дарували один одному на день народження гарні іграшки. Тарасику подарували , а Катрусі — .

А що подарували іншим дітям? Подумайте і з'єднайте стрілочками.

Марійці	Павлику	Оленці	Богдану	Оксанці
				
				

• Які подарунки ви купуєте своїм друзям?

3. Встановіть межі слів і прочитайте речення.

ЛЮДИНАБЕЗДРУЗІВ,ЩОДЕРЕВОБЕЗКОРІННЯ.

4. Прочитайте прислів'я та приказки. Поясніть, як ви їх розумієте.

Скарб — не друг, а друг — скарб.
 Друг-боягуз — гірший лютого ворога.
 Дружба та братство — найбільше багатство.
 Приятелів тьма, а вірного друга нема.
 Друзі пізнаються в біді.

ТВОРИ БЕЗ КІНЦЯ

- Поміркуйте, чому деякі вірші називають безконечниками.
- А тепер перевірте свої припущення. Прочитайте вірш.

НЕ ВІРИТЕ

Знов кажу:
недавно побачив козу.
Ішла на світанку горою,
несла білі відра з водою
Роззута, у довгій свитині,
сандали висіли на спині.

Світила зоря на путі,
і роги були золоті.
Не вірите? Знову кажу:
Недавно побачив козу,
ішла на світанку горою...

Микола Василенко

- Як можна продовжити вірш?
- Прочитайте вірші-безконечники по черзі. Читайте щоразу швидше і швидше.

БЕЗКОНЕЧНА ПІСЕНЬКА

Був собі журавель
та журавочка,
наносили сінця
повні ясельця.
Наша пісня гарна й нова, —
починаймо її знову:
був собі журавель
та журавочка...

Олена Пчілка

ХТО КОГО ВІВ?

Малá з села вола вела,
В село віл малу́ вів.
З села вела мала вола,
Малу вів в село віл...

Грицько Бойко

- Чому пісенька є безконечною?
- Чи зрозуміли ви, хто кого вів?

1. Швидко читайте, правильно вимовляйте!

г	т	с	п	и	о	а	а
о	р	о	о	л	к	в	д
р	а	н	к	и	ч	о	о
а	в	е	о	ш	о	р	в
	а	ч	с	у	л	о	
		к	и	с	о	к	
		о	л	о	м		
			и	п			

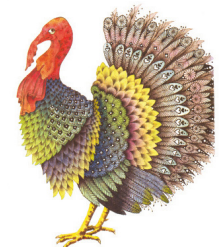
2. Знайдіть однакові слова.

САНДАЛІ	ГОРА	ЗОЛОТА
ЗОРЯ	РОГИ	ЗОРЯ
ВІДРО	СВИТИНА	ГОРА
РОГИ	ЗОРЯ	СВІТАНОК

3. Прочитайте початки речень. Знайдіть їхні закінчення, користуючись малюнком. Прочитайте повні речення.

Ішов індик з
 Ішов понад річкою.
 А за ними — індичатка.
 Починаймо все

4. Потренуйтеся у швидкому й правильному читанні скоромовки. Прочитайте кілька разів.

Бджілка з джмеликом дзижчать,
 дитинчат дзижчати вчать.
 Дзи-дзи-дзи та джи-джи-джи,
 як бджола — і ти скажи.

Леся Вознюк

Знайдіть скоромовку про птахів і вивчіть її.

У НЕВОЛІ ЩАСТЯ НЕ БУВАЄ

КОЛИ СКРИПЛЯТЬ СТИБУНЦІ

У кінці городу прослався лужок. Тут, у високій траві, живуть коники-стрибунці. Вони — справжні музиканти! Кожен коник має солодкоголосу скрипочку. Ледь доторкнеться до неї смичком — і злітає над лужком чарівна музика.

Одного разу Івась упіймав двох стрибунців і посадив їх у скляну банку. Минув день, але звідти не долинуло ні звуку. А коли банку побачила бабуся, то з докором сказала:

— Івасю, хіба ти не знаєш, що коники скриплять від щастя. А щастя без волі не буває. Отож, відпусти цих бідолах на лужок — і вони знов гратимуть для тебе на своїх скрипочках.

Станіслав Шаповалов

- Де живуть коники-стрибунці?
- Чи доводилося вам чути чарівну музику коників?
- Навіщо Івась упіймав двох коників?
- Що сказала йому бабуся?
- Підготуйтеся і перекажіть розповідь своїми словами.

КОНИКОВА ПІСЕНЬКА

У зеленій свиточці серед трав
на веселій скрипочці коник грав:
про красу метеликів лугових,
про гудіння джмеликів поміж них,
і про свіжість листячка на зорі,
й про спекотне літечко на порі.

Лідія Дяченко

- Про що грала скрипочка коника-стрибунця?

1. Швидко читайте, правильно вимовляйте!

Цвіркотів малий	→	цвіркун —
працьовитий	←	цокотун
про такий	←	чарівний світ,
про цілющий	←	липи цвіт,
про цитрини	←	та цукерку,
і водицю	←	у цеберку*.

Леся Вознюк

2. Розгляньте малюнки й доповніть вислови.

Кругленький, як...		
Колючий, як ...		
Легідний, як ...		
Хитрий, як ...		

*Цебёрко — велике дерев'яне відро.

ХМАРИ В НЕБІ СИНІМ

ХМАРИНКА

— Я вільна, вільна, — кажеш ти, Хмаринко.
Не все ти бачиш з висоти, Хмаринко!
Дмухне лиш тільки вітерець, Хмаринко,
І ти вже линеш навпростець, Хмаринко.
На чужині тобі, однак, Хмаринко,
Немає чим хвалитись так, Хмаринко!

Григорє Вієру (Переклад П. Засенка)

- Чому на чужині хмаринці нема чим хвалитись?

ХМАРКА І ВЕСЕЛКА

Хмарко-чаклунко,
Дівчинко-пустунко,
Білу кіску розпустила,
Над полями розпушила,
Хмарко-чаклунко!

Хмарко-чаклунко,
Дівчинко-пустунко,
Розняла над полем крила,
Де ти кіску загубила,
Хмарко-чаклунко!

Хмарко-чаклунко,
Дівчинко-пустунко,
По крайнебу ти промчалась,
В небі стрічечка зосталась,
Хмарко-чаклунко!

Григорє Вієру (Переклад П. Засенка)

- Чому хмарку називають чаклункою?
- Прочитайте вірш і передайте його настрої.

◇◇◇ ЧИТАЙТЕ І ЗБАГАЧУЙТЕ СВОЇ ЗНАННЯ ◇◇◇

1. Швидко читайте, правильно вимовляйте!

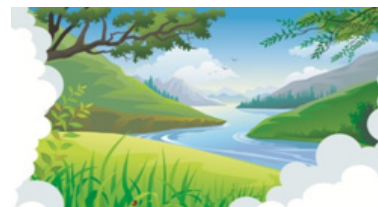

• Прочитайте слова кілька разів, збільшуючи темп.

2. Прочитайте виразно вірш.

ХМАРКА

— Хмарко біла, хмарко дальня,
Ти чому така печальна?
— Був у мене брат-струмок,
А тепер чомусь замовк.

Григоре Вієру (Переклад П. Засенка)

• Чому стало сумно хмарці?

3. Складіть із товаришем по парті загадку й відгадайте її.

Синіми стежинками

нам воду несуть,

У сивих торбинках

поволі бредуть.

4. Встановіть межі слів і прочитайте речення.

ХМАРИПРИНОСЯТЬНАМДОЩ.

ВЕСЕЛА ГОРОДИНА

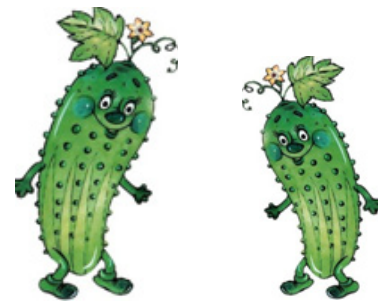
СПЕРЕЧАЛИСЬ ОВОЧІ

Кожний знає, що морквиця
на городі — мов цариця.
Коси довгі, кучеряві,
та ще й платтячко яскраве.
Я смачна і вітамінна,
і не гірш від апельсина.
Той, хто моркву поважає,
до ста років доживає!

Ой, розхвалилася, дивіться!
Ти не схожа на царицю!
Я від тебе красивіший:
червоніший і товстіший.
Український борщ чудовий
по усіх краях відомий.
У борщі буряк головний,
борщ без мене несмачний!

А зелені огірки
всі вживають залюбки.
Нас шанують недаремно:
дух наш свіжий і приємний,
на канапці* і в салаті
ми і в будень, і на святі.
Що ж то огірок — вода.
Як немає — не біда.

Помідор — смачний, кругленький,
має щічки червоненькі.
До смаку я в кожній страві.
Роблять соки і приправи.
Соус, борщик і салат
люди з радістю їдять.

На цибулю нарікають,
що до сліз я допікаю.
Вибачте, та я не винна,
бо я лікарська рослина.
Соком з медом почастую
і здоров'я подарую.

Часничок я білозубий.
Ви мене не бійтесь, люди.
Хоч гіркий я — та корисний.
Всім мене потрібно їсти.
Хто мій зуб з'їдає сміло,
буде мати зуби білі.

Кожний знає: жовта диня —
на городі господиня.
Я — солодка, соковита.
Покуштуй — не схочеш пити.

Не сваріться, любі, годі!
Я найстарший на городі!
Я — великий і бокастий,
жовтогрудий і смугастий.
Я — чудовий дар осінній
з гарним та смачним насінням.
Хто їсть кашу гарбузову,
Буде сильним і здоровим!

Віра Паронова

- Про що сперечались овочі?
- Що можна сказати про їхню користь?
- Розподіліть ролі та прочитайте вірш в особах.

Розпитайте у батьків, дідуся чи бабусі, що вони знають про цілющі властивості овочів.

***Канáпка** — невеличкий бутерброд.

СВІТ ТВАРИН

КЛАДОЧКА-ЗАГАДОЧКА

Через річку до хати
кладочка лежить,
а по ній прудка рогата
кізочка біжить.

Раптом — зирк вона у воду
й сміхом залилась:
догори ногами ходить
там коза якась.
Ріжки грізно наставляє,
ще й хвостом маха...
Наша кізка не змовкає:
Ха! Ха-ха! Ха-ха!

Поки весело сміялась
кізочка прудка,
дуже-дуже розгойдалась
кладочка вузька.
...Через річечку до хати
кладочка лежить.
Чом же кізочка рогата
мокра вся біжить?

Петро Ребро

- Який у вас настрій після читання вірша? Чому?
- Про що цей вірш? Як ви розумієте вислів «кізочка прудка»?
- Яка пригода сталася з кізкою?
- Виразно прочитайте вірш.

ЗАГАДКА

Попід ліжко у куточок
покотивсь м'який клубочок.
Враз з'явились очі, ротик.
Не клубочок це, а

Леся Вознюк

1. Швидко читайте, правильно вимовляйте!

↓ кладка
↓ кладочка
↓ загадочка

↓ ріка
↓ річка
↓ річечка

↓ коза
↓ кізка
↓ кізочка

↓ прудка
↓ рогата
↓ мокра

↓ сміється
↓ ходить
↓ біжить

2. Утворіть пари слів.

кладочка

лежить, біжить, прудка, вузька

кізочка

3. Прочитайте й подумайте, чи буває таке.

ПРИГОДА З БЕГЕМОТОМ

В басейн забрався бегемот.
Води набрав він повен рот.
Кричать господарі: — Біда!
З басейну зникла вся вода!

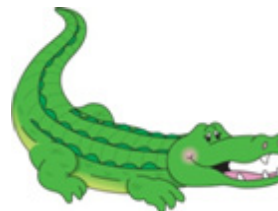

Ігор Січовик

4. Потренуйтеся у швидкому й правильному читанні скоромовки. Прочитайте кілька разів.

Крокодил до крокодила
Припливав просити мила,
Бо набридло крокодилу
Умиватися без мила.

Віктор Дзюба

ОПИСУЄМО ПРЕДМЕТ

ЛИСИЧКА-СЕСТРИЧКА

У лисички зубоньки гострі, мордочка тоненька. Вушка в неї на маківці, хвостик довгенький, кожушок тепленький. Добре лисичка прибрана: шерсть пухнаста, золотиста. На грудях у неї жилет, а на шиї біленький комірець.

Ходить лисиця тихесенько, до землі пригинається, ніби вклоняється.

Свій пухнастий хвіст лисичка носить обережно. Дивиться вона ласкаво, усміхається, зубки білі показує.

Риє нори розумниця глибокі. Багато ходів у них і виходів. Комори є і спальеньки. М'якою травичкою підлоги встелені.

Костянтин Ушинський

- Пригадайте казки про лисичку. Якою вона постає в них?
- З чого видно, що лисиця розумна? Підтверджуйте свої міркування словами тексту.

МУХА

На подушці, мов цариця,
спить, муркоче гарна киця.
Чорні лапки цап-царапки,
мов на аркуші дві крапки.
Чорний хвостик, чорні вуха,
ну, а звати кицю — Муха.
Ні! Не муха-Цокотуха,
Та, що в луки ген пішла
і копійчку знайшла...

Андрій Музичук

1. Відгадайте загадки. Назвіть слова, які допомогли вам знайти відгадку.

Має вуса, довгий хвіст,
молочко, сметану їсть.
Стережися мишкам слід,
якщо у хаті

Володимир Степанов

Шерсть гладенька
і м'якенька,
спинка гнеться,
хвостик в'ється —
тільки лапки —
цап-царапки.

Грицько Бойко

Хто з хвостиком і з вушками,
в кого лапки з подушками?
Як ступа, ніхто не чує,
тихо крадучись, полює.
І маленькі сірі мишки
утікають геть від

Ігор Січовик

Сплять три киці на подушці,
Киці тихо позіхають.
Скільки разом лапок? Вушок?
Скільки хвостиків дрімають?

Зоряна Живка

Спробуйте скласти загадку про лисичку.

РАНО-ВРАНЦІ У ВІКОНЦЕ ВИГЛЯДАЄ СОНЦЕ

КУПАННЯ СОНЕЧКА

Сонце цілий день трудилось,
Воно трохи притомилось.
Щоби нових сил набратись,
Хоче сонце покупатись.
До моря синього спустилось
І на воду опустилось.

А відтак зовсім пірнуло
І до завтра потонуло.
Щоби завтра сильним встати,
Треба сонечку поспати.
Рано-вранці пробудитись
І на небо повернутись.

Олександр Лейч

- Чому сонечко потонуло у морі?
- Чи доводилось вам бачити захід сонця?

СОНЕЧКО

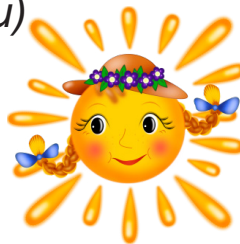
Ясне сонечко в кімнату
Дивиться в віконечко.
Дуже раді всі малята,
Плескають в долонечки.

Агнія Барто
(Переклад Н. Забіли)

І ДОЩ, І СОНЦЕ

Сонечко так припікає,
Що і дощик,
Як промінь, стікає.
І я хочу, щоб ніжне тепло
Гріло душу твою, берегло.

Агнія Барто
(Переклад Б. Бойко)

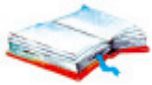
- Прочитайте виразно вірші Агнії Барто, передаючи їхній настрій.

1. Прочитайте уважно вірш.

На вербі з'явився котик —
сірі очі, жовтий ротик.
Під вербою Мурчик грівся
І на котика дивився:
— Ти ж такий, як я, м'якенький,
і пухнастий, і гладенький...
То чому ж не любиш сала
і не кажеш мені: «Ма-ло»?

Лідія Новикова

- Про яких котиків розповідається у вірші?
- Прочитайте опис вербового котика.
- Знайдіть і прочитайте опис котика, що грівся під вербою.
- Чим був здивований Мурчик?

2. Розгляньте малюнки і знайдіть до кожної пари спільне слово.

Оце дива: близнюки-слова
на сторіночку закрались,
у малюнках заховались,
тепер спробуй ти
ці слова знайти!

Руслана Скачко

У СВІТІ КАЗКИ ЧАРІВНОЇ

МІНЬБА

Російська народна казка

Купався багатий кра́мар*... і став тонути. Проходив неподалік дід старий, почув крик... й витяг крамаря з води. Крамар не знає, як дідкові й дякувати: запросив до себе... й подарував йому шмат золота завбільшки з конячу голову. Взяв дід золото і йде додому, а назустріч йому переку́пник табун коней женé.

— Добри́день, діду! Зві́дки чвала́єш?

— З міста, від багатого крамаря.

— Що ж тобі крамар дав?

— Шмат золота з конячу голову.

— Віддай мені золото, візьми найкращого коня.

Узяв дід найкращого коня, подякував та й пішов далі. Коли назустріч йому пастух воли женé.

— Добри́день, діду! Зві́дки чвала́єш?

— З міста, від крамаря.

— Що ж тобі крамар дав?

— Золота з конячу голову.

— А де ж воно?

— Проміняв на коня.

— Віддай мені коня за найкращого вола́.

Дід вибрав вола, подякував і пішов. Коли ось назустріч йому вівчар отару женé.

— Добри́день, діду! Зві́дки чвала́єш?

— Від багатого крамаря з міста.

— Що ж тобі крамар дав?

— Золота з конячу голову.

— Де ж воно?

— Проміняв на коня, а потім коня — на вола.

— Віддай мені вола за найкращого барана́.

Узяв старий барана, подякував та й пішов далі. Аж так назустріч йому свинопáс поросят женé.

- Добридень, діду! Де був?
- У місті, в багатого крамаря.
- Що ж тобі крамар дав?
- Шмат золота з конячу голову.
- Де ж воно?

- Проміняв на коня, а потім коня — на вола, вола — на барана.
- Віддай мені барана за найкраще порося́.

Вибрав дід порося, подякував свинопасові та й пішов далі. Аж назустріч йому коробейник* з коробом за спіною.

- Добридень, діду! Звідки йдеш?
- Від крамаря, з міста.
- А що тобі крамар дав?
- Золота з конячу голову.
- Де ж воно?

— Проміняв на коня, а потім коня — на вола, вола — на барана, барана — на порося.

- Проміняй мені порося хоч на яку з моїх голок.

Вибрав старий гарну голку, подякував і пішов додому. Вже біля самісінької хати став через тин перелазити і загубив голку. Вибігла дідові назустріч баба:

— Ох, голубе, я тут без тебе геть пропадаю! Ну, розкажуй: був у крамаря? Що крамар дав?

- Шмат золота з конячу голову.
- Де ж воно?

— Проміняв на коня, а потім коня — на вола, вола — на барана, барана — на порося, порося — на голку: хотів тобі, стара, гостинця принести, став через тин перелазити і загубив.

— Ну добре, голубчику, що хоч сам вернувся! Ходімо в хату вечеряти.

Переклад А. Григорука

- ***Крама́р** — невеличкий торгівець.
- ***Переку́пник** — той, що перекупує що-небудь.
- ***Коробе́йник** — мандрівний крамар.

ДВА БРАТИ

Молдавська народна казка

Жили-були колись два брати. Дружно жили, в мирі та злагоді. У старшого дружина та діти, а молодший ще парубком був.

Одного разу влітку зібрали вони урожай — кожний зі своєї ділянки, звезли на тік* і разом взялись обмолочувати.

Опівдні пішов старший брат обідати, а молодший залишився пшеницю від горобців стерегти.

Як тільки старший зайшов до хати, молодший взяв та й пересипав кілька мір зерна зі своєї кучі в кучу брата. Він так подумав: «У брата є жінка і діти. Йому більше треба. А я самотній. Куди не піду, скрізь хліба найду. Хай його доля більша буде!»

Повернувся жонатий брат на тік. Тепер молодший пішов обідати. Подивився старший брат на кучі обмолоченого зерна і подумав:

— Мені легко — і дім у мене, і жінка, і діти. Є кому про мене піклуватися. А у брата нікого немає. Самотній він, ніхто йому не допоможе. Підкину я молодшому декілька мір пшениці, хай його доля більша буде!..

Так і зробив.

І вийшло, що доля пшениці у кожного з братів не зменшилася, а людяності та душевності — додалося.

- Що зробив молодший брат, коли старший пішов обідати?
- Як вчинив старший брат, коли молодший відійшов?
- Чому додалось людяності та душевності?

***Тік** — спеціально підготовлений майданчик надворі або в приміщенні для молотьби, очищення і просушування зерна.

◇◇◇ ЧИТАЙТЕ І ЗБАГАЧУЙТЕ СВОЇ ЗНАННЯ ◇◇◇

1. Швидко читайте, правильно вимовляйте!

- Які слова ви чуєте найчастіше? Що вони означають?
- Відведіть погляд і пригадайте прочитані слова.

Перевірте свою пам'ять: прокажіть слова сусіду по парті.

2. Розгадайте ребус.

ДОБРЕ +

3. Виберіть лише ті слова, якими можна описати добру людину.

*Делікатний, жорстокий, веселий, байдужий,
доброзичливий, уважний, жадібний, злий, чуйний, ввічливий,
грубий, милосердний, душевний, лагідний, чутливий,
сердечний, справедливий, ласкавий, нахабний.*

4. Прочитайте прислів'я та приказки. Поясніть, як ви їх розумієте.

Раз добром налите серце вік не прохолоне.

Добро не пропадає, а зло зникає.

Добре роби — добре й буде.

ЛИСИЧКА-СЕСТРИЧКА І ВОВК-ПАНІБРАТ

Українська народна казка
(скорочено)

Були собі дід та баба. От раз у неділю баба спекла пиріжків з маком, повибирала їх, поскладала в миску та й поставила на віконці, щоб прохололи. А лисичка бігла повз хатку та так нюхає носом; коли чує — пиріжки пахнуть. Підкралась до вікна тихенько, вхопила пиріжок моторненько та й подалась...

Біжить, коли це їде валка запізнілих чумаків з рибою. Вона впала серед шляху і ноги відкинула — притаїлась, мов нежива. Чумаки її побачили:

— Дивіться, хлопці, яка здорова лисиця лежить!.. Треба взяти — дітям шапочки будуть.

Кинули її на задній віз і знову рушили. Їдуть попереду, а лисичка-сестричка бачить, що вони не дивляться, і давай кидати рибу з воза. Кидає та й кидає по рибці на шлях, усе кидає... Накидала багато та нишком і зіскочила з воза. Чумаки поїхали собі далі, а вона позбирала ту рибу, сіла та й їсть. Зирк — аж і вовк-панібрат біжить.

— Здорова була, лисичко-сестричко!

— Здоров!

— А що це ти робиш?

— Рибку їм.

— Дай же й мені!

— Отак! Я скільки морочилась, ловила та й віддай! Піди сам собі налови!.. Піди до ополонки, встроми хвоста в ополонку і сиди тихенько та й приказуй: «Ловися, рибко, велика й маленька!» То вона й наловиться.

— Спасибі за науку!

Побіг вовк мерщій на річку та до ополонки, та хвіст в ополонку...

— Ловись, — каже, — рибко, велика та все велика! Ловись, рибко, велика та все велика!

Не хочеться йому малої. А мороз надворі такий, що аж шкварчить! Лисичка бігає по березі та все:

— Мерзни, мерзни, вовчий хвосте! Мерзни, мерзни, вовчий хвосте!

— Що ти, лисичко-сестричко, кажеш?

— Та то ж і я кажу: ловися, рибко, велика й мала!

— А ну й я так: ловися, рибко, велика та все велика!

Ворухнув вовк хвостом — важко вже. А лисичка:

— Ото вже рибка почала чіплятися.

Вовк як потяг, а хвіст уже прикипів до ополонки, — не витягне. А вона його ще й лає:

— А, капосний вовцюгане, що ти наробив?! Бач, казав: «Ловися, рибко, велика та все велика», — от велика начіплялася, тепер і не витягнеш. Треба ж тобі помочі дати, — побіжу покличу людей.

Та й майнула на село. Біжить селом, людей гукає:

— Ідіть, люди, вовка бить! Ідіть, люди, вовка бить!

Як почали вони того бідолаху вовка періщити! А лисичка тим часом ускочила в одну хату, — нікого нема, хазяйка побігла на річку вовка бити і діжу немішану покинула. Вона взяла вимазала голову в тісто — та в поле. Коли дивиться — вовк насилу лізе, — добре дали йому, сердешному. Вона зараз-таки прикинулася хворою, тільки стогне. А вовк побачив її:

— А, — каже, — така ти! Наробила ти мені добра, що й хвоста збувся!

— Ой вовчику-братику, хіба ж то я? Хіба ж ти не бачиш, що з мене й мозок тече, — так мене побили, що й голову провалили мені. Вовчику-братику, підвези мене!

— Та я й сам нездужаю!

— Та в тебе ж тільки півхвоста нема, а мені й голову провалили. Ой-ой-ой, не дійду додому!

— То сідай уже, що з тобою робити...

Прочитайте казку до кінця.

ЛІТО, ЛІТО ЗОЛОТЕ

ЛЮБЕ ЛІТЕЧКО

- Літо, любе літечко, дай мені суничок!
— Дам суничок у червні. Ти роси не бійся — в травах їх шукай.
— Літо, любе літечко, дай мені смородини, чорної й червоної, малини дай.
— Дам тобі їх у липні. Прокидайся з сонечком — з кущиків зривай.
— Літо, любе літечко, дай мені бруснички, і ожини дай.
— Дам тобі їх у серпні — тільки не лінуйся, в кошечок збирай.
— Літо, любе літечко, ягід барбарісу й журавліни дай.
— Ані барбарису, ані журавлини я не можу дати — це дари осінні.
В осені проси.

Борис Вовк

- Між ким відбувалась розмова?
- Прочитайте, якими словами починається кожне звертання до літа.
- Прочитайте, якими словами починається кожна відповідь літа.
Що можна сказати про літо?

ХОДИТЬ ЧЕРВЕНЬ

Ходить червень по землі,
Ходить, не ліниться.
Підрум'янив щічки він
вишням, полуницям.
Буйні трави на ланах
у покiс складає.
Ходить червень по землі,
літо починає.

Людмила Савчук

- Що зробив червень?
- Червень літо починає, а який місяць його закінчує?

ЧИМ ПАХНЕ ЛІТО

Вишнями-черешнями,
сливами-переливами.
Яблуками духмяними,
грушами медвяними.

Річкою-ставочком
ще й раннім грибочком.
Білою ромашкою
та синім дзвіночком.

Книгами цікавими
та мандрами незнаними.
Житами-пшеницями,
буйними пашніцями.

Жовтим абрикосом,
гречкою і просом.
Огірком, картоплею,
Хмелем і коноплею.

Солодким горохом, —
усім-усім потроху.

Та найкраще пахне літо
роботящими руками:
Маминими. Татковими.
І трішечки — моїми...

Марина Слов'янова

ЗАГАДКА

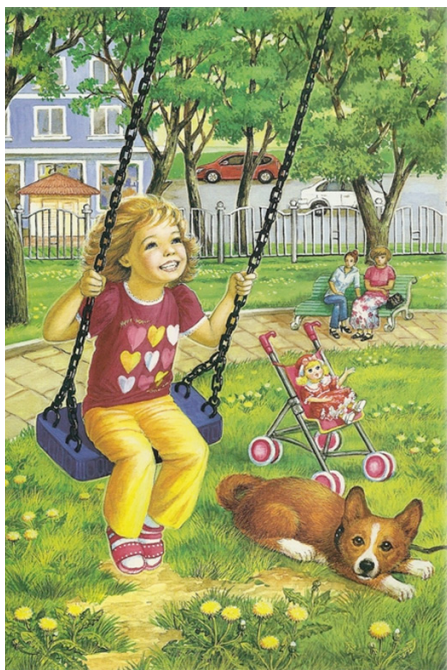
В небі ластівка летить.
З вітром листя шелестить.
Воду п'є лелека.
Сонце палить. Спека.
Дозріває жито. Яка пора? ...

Ігор Січовик

КАНІКУЛИ! КАНІКУЛИ!

КАНІКУЛИ

«Канікули! Канікули!» —
співає все навколо.
Канікули, канікули,
канікули у школі!

А що таке — канікули?
Це літні дні барвисті,
це час, коли нам ніколи
хоча б на мить присісти,

бо треба мчати босими
наввіпередки з вітром,
з густих лісів приносити
горіхів повні відра.

Це час у річці хлюпатись,
підсмажувати спіни
і зранку в лузі слухати
тонку струну бджолину...

Це час, коли за хлопцями
ми скучим, як ніколи,
і нам страшенно схочеться
скоріше знов до школи!

Анатолій Костецький

ЛІЧИЛКА

Раз, два, три, чотири, п'ять —
п'ятеро пташат летять!
Перше!

Друге!

Третє!

П'яте!

Йду четвертого шукати!

Богдан Стельмах

КАНІКУЛИ

Червнєве сонечко зійшло,
Всміхнулося тихесенько,
повеселішало село,
і річці нашій весело!
Вода лоскоче береги,
а ті сміються квітами,
Мчимо, веселі, у луги —
діждалися канікул ми!

Валентин Струтинський

ВЕСЕЛЕ ЛІТО

Сонце, море і пісок —
усе для ігор, для діток.
Зайчик сонячний стрибає,
він з малятами пограє:
можна в жмурки, в доганялки.
Раді Саші і Наталки.
А Сергій в пісочку грав,
він фортецю збудував.
На мурашник схожа дуже.
Влітку весело нам, друже!
Море хвилями хлюпоче,
дітлахів воно лоскоче...
Всі стрибають і радіють,
Про веселе літо мріють.

С. Швець

ЛІЧИЛКА

Діти, діти, дітвора,
Утікайте із двора.
Хто не заховався,
Хай кричить: «Ура!»

Раз, два, три!
Раз, два, три!
Біжимо ми, як вітри,
А жмуритись будеш ти!

ПІСЕНЬКА ЮНИХ ЧИТАЧІВ

В кожному домі, в кожній хаті —
У містах і на селі, —
Хто навчився вже читати,
Має книжку на столі.
Дружба з книгою — це свято,
Не було б його у нас,
Ми не знали б так багато
Про новий і давній час...

Все ми в книзі знайдемо.
Кращої не знаємо,
Доброї і вірної
Підруги малят!
Книгу зрозумілою,
Чесну і сміливою,
І дівчатка, й хлопчики —
Хочуть всі читать!

Книги дружать з дітворою,
Полюби їх у житті —
І улюблені герої
Будуть друзями в путі.
Сторінки книжок завітних
Всіх нас доброму навчать —
Працювати і учитись,
І Вітчизну шанувать!

Сергій Михалков

- Чому дружба з книгою — це свято?
- Про що можна дізнатися із книг?
- Якими ознаками наділяє автор книгу?

ЯК БАГАТО ЗНАЮ Я

В мене є книжок багато —
І новенькі, і старі.
Як піду до школи з татом,
Всі книжки віддам сестрі.
Хай вона сама читає
Про лисичку й журавля.
Хай вона тепер узнає,
Як багато знаю я.

Платон Воронько

Книги — морська глибина:
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить.

Іван Франко

- Як ви розумієте слова: «Книги — це морська глибина»?
- Чому із книг можна винести дивнії перли?
- Про що ви б хотіли прочитати влітку?

ДОРОГІ ДРУЗІ!

Ось і закінчилася мандрівка сторінками нашого підручника «Літературне читання». Крокуючи ним, ви познайомилися з багатьма письменниками й поетами, дізналися про багатьох героїв: казкових і реальних, кумедних і серйозних, добрих і злих, ласкавих і грубих...

Зрозуміти цих героїв вам допомогла ця книга.

Однак, один підручник не може зібрати в собі весь світ літератури. На вас чекають багато цікавих і повчальних книг.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ЧИТАННЯ

1. Українські, російські та молдавські народні казки.
2. І. Франко. Збірка казок «Коли ще звірі говорили».
3. В. Сухомлинський. Казки й оповідання для дітей.
4. О. Вишня. Оповідання для дітей.
5. Н. Забіла. Велика збірка творів.
6. Г. Вієру. Збірка «Мамина пісня».
7. С. Вангелі. «Шапка Гугуце».
8. А. Скобіоале. «Чого вчить приказка».
9. В. Осєєва. Оповідання.
10. А. Барто. Вірші дітям.
11. М. Носов. Оповідання.
12. С. Маршак. Вірші дітям.

ЗМІСТ

Книги — віконце у світ	4
Шкільними стежинами	6
Рідна мова — барвінкова	8
У світі цікавого	10
Ввічливе слово — цілюще повітря	12
Зростаєте справжніми людьми	14
Надійшла весна прекрасна	16
Великдень	18
Кольорові віршики	20
У колі рідної сім'ї	22
Бабусина порада	24
Батькова наука	26
Що за диво — небилиці	28
Вчіться бути охайними	30
Квіти — це наша природа	32
Землю красить сонце, а людину — праця	34
Яка пташка, така й пісня	36
Краса природи — дощ	38
Учіться у дружбі жити	40
Твори без кінця	42

У неволі щастя не буває	44
Хмари в небі синім	46
Весела городина	48
Світ тварин	50
Описуємо предмет	52
Рано-вранці у віконце виглядає сонце	54
У світі казки чарівної	56
Літо, літо золоте	62
Канікули! Канікули!	64
Література для самостійного читання	69

Навчальне видання

Лозан Тетяна Андріївна, **Мошняга** Інна Василівна

ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ

**Підручник для 1 класу
загальноосвітніх шкіл**

Редактор	<i>Т.А. Лозан</i>
Коректор	<i>О.М. Курилас</i>
Виготовлення оригінал-макета	<i>Н.В. Надькіна</i>

Підписано до друку 28.09.18 г. Формат 84x108/16.
Умовн. друк. арк. 7,56. Тираж 80 екз. Замовлення №
ДОЗ ДПО «ІРОіПК». 3300, м. Тирасполь, вул. Каховська, 17.

Міністерство регіонального розвитку, транспорту та зв'язку ПМР
ДУВПП «Бендерська друкарня „Поліграфіст”»